

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Абабурка, М. В. Лінгвістыка тэксту як спецыдысцыпліна : метады рэкамендацыі / М. В. Абабурка. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2008. – 140 с.
2. Валгина, Н. С. Современный русский язык: Синтаксис : учебник / Н. С. Валгина. – 4-е изд., испр. – М. : Высш. шк., 2003. – 416 с.
3. Валгина, Н. С. Теория текста / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2003. – 173 с.
4. Гром'як, Р. Т. Літаратурознавчыі словнік-довіднік / Р. Т. Гром'як [та ін.]. – Кіў : Акадэмія, 1997. – 752 с.
5. Литературная энциклопедия терминов и понятий / под ред. А. Н. Николаюкина. – М. : Интелвак, 2001. – Стб. 61–62.
6. Рагойша, В. Тэорыя літаратуры ў тэрмінах / В. Рагойша. – Мінск : Беларус. энцыкл., 2001. – 383 с.
7. Саўчанка, В. М. Архітэктоніка і кампазіцыя літаратурна-мастацкага тэксту з лінгвістычнага пункту погляду / В. М. Саўчанка // Сучасны літаратурна-мастацкі расповед : манаграфія / М. В. Абабурка, В. М. Саўчанка. – Магілёў : УА “МДУ імя А. А. Куляшова”, 2011. – С. 119–234.

Т. В. ШАСТАКОВІЧ

Пінск, Пінскі каледж БрДУ імя А. С. Пушкіна

МЕТАД ПРАЕКТАЎ ЯК СРОДАК ФАРМІРАВАННЯ КАМУНІКАТЫЎНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ НА ЗАНЯТКАХ ПА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Сучасныя адукацыйныя стандарты ў арганізацыі працэсу навучання грунтуюцца на выкарыстанні кампетэнтнаснага падыходу. Згодна з адукацыйнымі стандартамі сярэдняй спецыяльнай адукацыі, выпускнік павінен валодаць шэрагам сацыяльна-асобасных і прафесійных кампетэнцый. Для будучага настаўніка прафесійна значнай з'яўляецца камунікатыўная кампетэнцыя, паколькі зносіны – асноўны сродак, пры дапамозе якога настаўнік вучыць і выходзіць. Эфектыўнасць працы педагога залежыць ад таго, наколькі ён кампетэнтны ў зносінах.

Беларускамоўная камунікацыя сёння паслаблена ва ўсіх сферах грамадства, назіраецца нізкая маўленчая практыка асобы. Уласны педагогічны вопыт паказвае, што ў навучэнцаў слаба развіты камунікатыўныя ўменні: яны адчуваюць цяжкасці ў стварэнні ўласных выказванняў, не могуць аргументаваць свае думкі, не ўмеюць грамадна прэзентаваць вынікі сваёй працы. Таму пры падрыхтоўцы спецыялістаў асабліваю ўвагу неабходна звярнуць на фарміраванне камунікатыўнай кампетэнцыі.

Камунікатыўная кампетэнцыя, на думку А. І. Літнеўскай, прадугледжвае авалоданне ўсімі відамі маўленчай дзейнасці і асновамі культуры вуснай і пісьмовай мовы, базавымі ўменнямі і навыкамі выкарыстання мовы ў жыццёва важных для данага ўзросту сферах і сітуацыях зносін [1, с. 345].

М. Б. Успенскі канкрэтызуе веды, якія ўключаюцца ў камунікатыўную кампетэнцыю: гэта засвоеныя звесткі пра выкарыстанне ў маўленчых зносінах аспектных адзінак мовы (гукаў, марфем, слоў, словазлучэнняў, сказаў і г. д.), пра адрозненне іх з мэтай правільнага выкарыстання ў мове. Гэта тыя веды, якія даюцца ў форме правілаў, прыёмаў адрознівання і выкарыстання адзінак мовы, розных інструкцый і рэкамендацый па функцыянаванні мовы ў маўленчых зносінах [2, с. 39].

М. Р. Львоў сцвярджае, што “камунікатыўная кампетэнцыя – тэрмін, які азначае веданне мовы, яе фанетыкі, лексікі, граматыкі, стылістыкі, культуры мовы, валоданне гэтымі сродкамі мовы ў межах сацыяльных, прафесійных, культурных патрэб чалавека” [3, с. 92–93].

Вышэйадзначаныя меркаванні навукоўцаў пра змест паняцця “камунікатыўная кампетэнцыя” дазваляюць зрабіць вывад: тэарэтычную аснову камунікатыўнай кампетэнцыі ўтвараюць камунікатыўна значымыя веды пра сістэму мовы, пра віды маўленчай дзейнасці, пра асаблівасці функцыянавання адзінак мовы; практычным складнікам з’яўляюцца маўленчыя ўменні ў рэцэптыўных (слуханне і чытанне) і прадуктыўных (маўленне і пісьмо) відах маўленчай дзейнасці.

Часткова задачу па фарміраванні камунікатыўнай кампетэнцыі можна вырашыць праз выкарыстанне метада праектаў на занятках літаратуры.

Метад праектаў – з’ява не новая ў навуцы. Распрацаваны яшчэ ў першай палове XX ст. амерыканскімі педагогамі Дж. Дзьюі і У. Г. Кілпатрыкам, метада праектаў набірае ўсё большую папулярнасць дзякуючы сваёй эфектыўнасці.

Паводле Я. С. Палат, метадам праектаў неабходна разумець спосаб дасягнення дыдактычнай мэты праз дэталёвую распрацоўку праблемы, якая павінна завяршыцца рэальным практычным вынікам, аформленым тым ці іншым чынам. Асноўнае прызначэнне метада праектаў заключаецца ў стварэнні магчымасці для навучэнцаў самастойна набываць веды ў працэсе вырашэння практычных задач ці праблем, якія патрабуюць інтэграцыі ведаў з розных прадметных галін. Метад праектаў заўсёды арыентаваны на самастойную дзейнасць навучэнцаў (індывідуальную, парную, групавую), педагогу ў межах праекта адводзіцца роля распрацоўшчыка, каардынатора, эксперта, кансультанта [4].

Па тыпалогіі вучэбных праекты бываюць даследчымі, пошукавымі, практыкаарыентаванымі, творчымі, ролевымі. Разнастайны яны і па часе выканання: міні-праект (за некалькі гадзін), сярэдняй працягласці (за некалькі месяцаў) і доўгатэрміновыя (патрабуюць многа часу для пошуку патрэбнага матэрыялу і яго аналізу).

Тэматыка праектаў можа быць звязана з адной прадметнай галіною (монапраект) ці мець міжпрадметны характар.

Работа па стварэнні вучэбнага праекта звычайна ажыццяўляецца ў некалькі этапаў: навучэнцы самастойна ці разам з педагогам павінны выявіць актуальную тэму ці праблему праекта, вызначыць яго мэту, тып і колькасць удзельнікаў; размеркаваць задачы па групам, абмеркаваць магчымыя метады даследавання, пошуку інфармацыі; аформіць сумесны вынік; абараніць праект; калектыўна абмеркаваць і ацаніць выкананы праект [5].

Прааналізуем магчымасці выкарыстання метада праекта на занятках па беларускай літаратуры. Змест такога праекта можа складаць супастаўленне творчасці розных пісьменнікаў (*Пераемнасць творчасці Н. Гілевіча з паэзіяй Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча*), аналіз развіцця пэўнай тэмы ў беларускай літаратуры (*Героі-палешукі і іх побыт у рамане “Людзі на балоце” І. Мележа і ў аповесці Я. Коласа “У палескай глушы”*), вывучэнне наватарства і традыцый у мастацкім творы (*Традыцыйнае і наватарскае ў асэнсаванні тэмы Палесся ў творчасці Г. Марчука*), сувязь гістарычных падзей з іх літаратурным адлюстраваннем (*Мастацкая інтэрпрэтацыя драматызму 1930-х гадоў у аповесці “Знак бяды”*), эвалюцыя мастацкага метада майстра слова (*Вытокі і эвалюцыя мастацкай умоўнасці Я. Баршчэўскага*) і інш.

Выбіраючы тэму праекта, педагог павінен арыентавацца на інтарэсы і магчымасці навучэнцаў, на практычную значнасць абранага праекта. Так, напрыклад, можна прапанаваць стварыць праект папулярызацыі творчасці паэта ці пісьменніка. Навучэнцам неабходна прадумаць, якія творы яны выберуць і чаму, спецыялістаў з якіх галін запрасяць у сваю каманду, якіх спонсараў, інфармацыйных партнёраў падключыць, якія анлайн- і афлайн-пляцоўкі задзейнічаюць, у якой форме прапануюць аўдыторыі азнаёміцца са спадчынай паэта ці пісьменніка (электронныя гульні, квэсты, рэклама, турыстычныя маршруты, аўкцыёны ведаў, інфармацыйныя базы, элементы дапоўненай рэальнасці), па якіх крытэрыях будуць ацэньваць паспяховасць сваёй працы.

Выкананы праект можа быць прадстаўлены ў самай разнастайнай форме: у выглядзе анталогіі, напрыклад “Сучасная жаночая паэзія” (перад навучэнцамі ставіцца задача падабраць вершы, прадумаць афармленне вокладкі, напісаць анатацыю і прадмову); відэарада, напрыклад відэарада да песні “Лілея на цёмнай вадзе” на словы М. Башлакова ў выкананні А. Крэчата (удзельнікам праекта неабходна адабраць і аргументаваць выбар візуальных выяў, якія маглі б праілюстраваць выкананне песні); блога, напрыклад блог Андрэя Лабановіча (усе публікацыі блога павінны адлюстроўваць думкі, перажыванні героя, падзеі, звязаныя з ім); эскіза, напрыклад эскіз сучаснага помніка Янку Купалу (навучэнцы павінны аргументаваць, якія вобразы абавязкова трэба выкарыстаць, што яны

будуць сімвалізаваць, з якога матэрыялу лепш выканаць кампазіцыю, дзе яна можа быць устаноўлена); слоўніка, напрыклад слоўнік мастацкіх тропай або аказіяналізмаў Р. Барадуліна; цытатніка, напрыклад цытатнік маральна-этычных заветаў Н. Гілевіча нашчадкам. Практычным вынікам праекта можа стаць рэцэнзія, рэпартаж, анкета, карта, віртуальная экскурсія, інсцэніраванае інтэрв'ю, буктэрэйлер, тэатральная праграма, буклет і інш.

Абараняючы праект, навучэнцы ўдасканальваюць уменне аргументаваць свой пункт гледжання, адказваць на пытанні апанентаў, выстаўляць контраргументы, прыходзіць да кампрамісу. Метад праекта дапамагае падрыхтаваць асобу, здольную правільна, дакладна, лагічна, дарэчна і выразна перадаваць свае думкі сродкамі мовы з улікам маўленчай сітуацыі. Усе гэтыя ўменні адлюстроўваюць спецыфіку камунікатыўнай кампетэнцыі.

Такім чынам, метады праектаў дае магчымасць ажыццявіць новы падыход да арганізацыі навучання, які фарміруе неабходную для будучага настаўніка камунікатыўную кампетэнцыю. У выніку работы над праектам навучэнцы не толькі атрымліваюць новыя веды па літаратуры, але і дэманструюць здольнасць і гатоўнасць да зносін адпаведна іх мэтам, сферам і сітуацыям, гатоўнасць да маўленчага ўзаемадзеяння і ўзаемаразумення. Навучэнцы свядома адбіраюць моўныя сродкі для ажыццяўлення зносін у адпаведнасці з маўленчай сітуацыяй, ствараюць уласныя звязныя выказванні рознай жанрава-стылістычнай і тыпалагічнай прыналежнасці.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Литневская, Е. И. Методика преподавания русского языка в средней школе : учеб. пособие / Е. И. Литневская, В. А. Багрянцева. – М. : Акад. проект, 2006. – 590 с.
2. Успенский, М. Б. Курс современного русского языка в педагогическом вузе : учеб.-метод. пособие / М. Б. Успенский. – Воронеж : МОДЭК, 2004. – 190 с.
3. Львов, М. Р. Словарь-справочник по методике преподавания русского языка : пособие / М. Р. Львов. – М. : Просвещение, 1999. – 271 с.
4. Полат, Е. С. Метод проектов [Электронный ресурс] / Е. С. Полат. – Режим доступа: <https://web.archive.org/web/20080330010914/http://distant.ioso.ru/project/meth%20project/metod%20pro.htm>. – Дата доступа: 18.03.2022.
5. Жукович, М. В. Актуўныя адукацыйныя тэхналогіі па фарміраванні свабоднай асобы вучня на ўроках беларускай мовы, літаратуры і пазакласных мерапрыемствах [Электронны рэсурс] / М. В. Жукович. – Рэжым доступу: <http://www.nastaunik.info/sites/default/files/page/files/zukovic-dapamoznik.pdf>. – Дата доступу: 18.03.2022.